

Stratonikeia'dan Lagina'ya
From Stratonikeia to Lagina

Ahmet Adil Tırpan Armağanı
Festschrift in Honour of Ahmet Adil Tırpan

AYRIBASIM / OFFPRINT

Stratonikeia'dan Lagina'ya
From Stratonikeia to Lagina

Ahmet Adil Tırpan Armağanı
*Festschrift in Honour of
Ahmet Adil Tırpan*

Editör / Edited by
Bilal Söğüt

ege
YAYINLARI

Stratonikeia'dan Lagina'ya
From Stratonikeia to Lagina
Ahmet Adil Tırpan Armağanı
Festschrift in Honour of Ahmet Adil Tırpan

Editör / Edited by
Bilal Söğüt

ISBN 978-605-4701-13-1
© 2012 Ege Yayınları, İstanbul
Yayıncı Sertifika No / Publisher Certificate No: 14641
Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Bu kitapta yayınlanan makalelerdeki bilimsel içerik ve etik ile ilgili tüm sorumluluklar yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
The academic content and ethical responsibility of the articles published here rest upon their authors.
Quotations may be made with proper citation.

Baskı / Printed by
BİLTUR Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Üçpınar Cd. Bulgurlu Mh. No: 89 K. Çamlıca, Üsküdar, İstanbul - Türkiye
Tel: +90 216 444 44 03 www.bilnet.net.tr
Sertifika No / Certificate No: 15690

Yapım ve Dağıtım / Production and Distribution
Zero Prod. San. Ltd. Şti.
Abdullah Sokak, No. 17, Taksim
34433 İstanbul - Turkey
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209
e.mail: info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com/eng
www.egeyayinlari.com

İçindekiler / Contents

Önsöz (Bilal Söğüt)	IX
Sevgili Ahmet Hoca (Ömer Özyiğit)	XI
Prof. Dr. Ahmet Adil Tırpan'ın Özgeçmişi ve Yayınları	XIII
<i>Hayriye Akıl – K. Serdar Girginer</i> Kapadokya Komanası Geç Hellenistik - Roma Dönemleri Seramiği	1
<i>Erdoğan Aslan</i> Simena Limanı	27
<i>Halime Aslan</i> Belentepe'den 2007 Yılına Ait Bir Grup Terracotta Figürin	39
<i>Murat Aydaş</i> Mimar ve Heykeltıraş Thrason	47
<i>Asuman Baldıran</i> Yeni Araştırmalar Işığında Lykaonia Bölgesi Kültüleri	73
<i>Abdulkadir Baran</i> Okkatas'taki (Muğla) Antik Yerleşim ve Thera (Karia) Antik Kenti Lokalizasyonu Çalışmaları	89
<i>Fede Berti</i> Nuovi Dati per le Mura Urbane di Iasos	101
<i>Mustafa Büyükkolancı – Bilal Söğüt</i> Ephesos-Ayasuluk Kompozit Başlığı	115
<i>Aytekin Büyükközer</i> Börükçü'de Atölyeler Mahallesi ve Zeytinyağı Üretimi	127
<i>Ayşe Çalık Ross</i> Sculptural Objects from the Kocakızlar Tumulus in Alpu (Eskişehir)	147
<i>Adnan Diler</i> Aspat (Strobilos) Territoriumunda Eski Çağda Arazi Kullanımı	155
<i>Rafet Dinç</i> Tralleis (1996-2002) Kazı Buluntuları Işığında Mesogis Şarapçılığı ve Sağlık	175
<i>Osman Doğanay</i> Isauria Bölgesi'nde Tanrılar ve Kültler	199
<i>Ertekin M. Doksanaltı – Erdoğan Aslan</i> Karadeniz'de Antik Bir Ada Yerleşimi: Aretias-Khalkeritis Adası	219

<i>Makbule Ekici</i> Karia Bölgesi Mengefe Mevkii'nden Bir Mezar	241
<i>Aydın Erkuş</i> Hoca Ağacın Hikayesi	249
<i>Sedat Erkut</i> Ege Denizi'nde Thera Adası Üzerine	259
<i>Zeliha Gider</i> Lagina Kuzey Stoanın Ön Cephe Düzenlemesi	263
<i>Erksin Güleç – İsmail Özer – Başak Koca Özer – Mehmet Sağır – Timur Gültekin – Zehra Satar</i> Helenistik ve Roma Dönemi Anadolu Topluluklarının Sağlık Profili	281
<i>Olivier Henry</i> Buildings in the Mountain, the Isolated Settlement of Karapınar in Karia	289
<i>Ian Hodder</i> Çatalhöyük. A Summary of Recent Work Concerning Architecture	303
<i>Erik Hrnčiarik</i> Beinadel Dekorieren mit Kultsymbolen aus Podunajské Múzeum in Komárno (Abk. Pom)	315
<i>Fahri Işık</i> Klasığı İonia'da Hazırlayan Biçem ve Biçim Gelişiminin Anadolu-Hitit Kökeni Üzerine	325
<i>Mehmet Karaosmanoğlu – Mehmet Ali Yılmaz</i> Altıntepe Urartu Kalesi Kanalizasyon Sistemi	353
<i>Güngör Karauğuz – Özsen Çorumluoğlu – İbrahim Kalaycı – İbrahim Asri</i> 3D Digital Photogrammetric Model of Romans' "Birdrock Monument" in the Northwest Region of Anatolia	367
<i>Haşim Karpuz</i> Konya Anıtlarına Ait 1949 Yılında Hazırlanmış Öztartan-Odabaşı Fotoğraf Albümü	375
<i>Abuzer Kızıl</i> Karia'da, Milas'ın Tuzabat Köyünden Bir Oda Mezar	387
<i>Osman Kunduracı</i> Muğla-Yatağan İlçesi Turgut (Leyne) Kasabasının Eski Evleri	399
<i>Klára Kuzmová</i> Architectural Elements in the Samian Ware Decoration Produced in Rheinzabern	423
<i>Serdal Mutlu</i> Pergamon Altarı Hakkında Düşünceler	431
<i>Mária Novotná</i> Zum Stand der Forschung Über Kontakte Zwischen dem Karpatenbecken und dem Ägäischen Raum	447
<i>M. Tuncay Özdemir</i> Milas-Mengefe'den Geç Geometrik Bir Mezar	457
<i>Elif Özer</i> Antik Mimari'de İki Yapı Ögesi: Opus Caementicium ve Tonoz	475
<i>Nurettin Öztürk – Hüseyin Metin</i> Burdur Müzesi'nden Bir Grup Hellenistik Dönem Kandil	483

<i>Ömer Özyiğit</i> Korumacılıkta Yeni Bir Yöntem: Şafak Operasyonları	493
<i>Poul Pedersen</i> Lagina and the Ionian Renaissance	513
<i>Frank Rumscheid</i> Arbeitsrationalisierung im Bauwesen: von der Bosse zum Reliefornameant	527
<i>Mehmet Sağır – İsmail Özer – Zehra Satar – Erksin Güleç</i> Börükçü ve Lagina Geometrik-Roma Dönemi İnsanları	535
<i>Tunç Sezgin</i> Stratonikeia'dan Bir Kantar	543
<i>Bilal Söğüt</i> Börükçü 2003-2006 Yılları Kazıları	553
<i>Mustafa Şahin</i> Myndos'tan İpek Giysili Bir Kadın Heykeli	587
<i>M. Bülent Şenocak</i> Legio XII (XVIII) Cornelei Spinteri	593
<i>Celal Şimşek</i> Laodikeia Batı Tiyatrosu	597
<i>Oğuz Tekin</i> A Catalogue of Weights in the Museums of Bodrum and Milas (Including Some Non-Weight Objects)	613
<i>Mehmet Tekocak</i> 2010 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırmaları Işığında Aksaray (Kapadokya)	623
<i>Nihal Tırpan</i> (Doğu) Berlin'den Geri Getirilen Tabletlerden İki Örnek	649
<i>Ahmet Ünal</i> Çivi Yazılı Belgeler İle Paleoostolojik ve Arkeolojik Buluntular Işığında Eski Anadolu'da Avcılık	657
<i>Banu Yılmaz</i> Stratonikeia'dan Paye Başlığı	693
<i>Mustafa Yılmaz – Osman Doğanay</i> Akseki, İbradı ve Gündoğmuş (Antalya) Çevresi Arkeolojik Çalışmaları	701

MYNDOS'TAN İPEK GİYSİLİ BİR KADIN HEYKELİ

Mustafa ŞAHİN*

Abstract

A Woman Statue with Silk Mantle from Myndos

This article's subject is the lower part of a women statue which was founded by chance in a garden wall in Myndos in the 1970s. The fragment is preserved by the Bodrum Museum of Underwater Archaeology now. As far as the sculpture is preserved it is observed that it should be included in "Silk Dressed Group" which is one of fashionable female type of Hellenistic Era. In consideration of curves in the skirt of the chiton, it should be dated to the 3rd quarter of 2nd century BC.

Konumuzu oluşturan Myndos kadın heykeli parçası, 1970'li yıllarda Filibit adı verilen tali yol üzerinde, "Hamam" olarak adlandırdığımız yapı kalıntısının yakında bir kuru duvar içinde, Sayın Yıldız Özsan tarafından tesadüfen bulunarak, kendi evinde koruma altına alınmıştır¹. Heykel parçası 2010 yılında girişimlerimiz sonucunda imzalanan bir protokol ile Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir².

İnce kristalli beyaz mermerden normal insan boyutlarının altında kadın heykeli (Res. 1-6). Göbekten aşağı bölümü korunmuş. Sol yandan aşağı inen manto tomarı üzerinde kopma. Plinthenin köşelerinde kırıklar. Yüzeyde önemsiz çarpmalar ancak, etkili aşınma.

Kadın heykeli cepheden sağı üzerinde ayakta durmakta (Res. 1). Sol bacağı dizden hafif kırılarak yana doğru atılmış. Chiton üzerinde vücudunu dizlerine kadar örten şeffaf bir manto giymiş. Mantonun ucu sol koldan sol yan boyunca aşağı doğru bırakılmış. Vücudun üst tarafının eksik olması nedeniyle mantonun nasıl örtüldüğü belli değil. Heykelin arka tarafı ise işlenmeden kaba bırakılmıştır (Res. 2).

Henüz envanter numarası verilmeyen kadın heykel parçası, 40 cm yüksekliğe, 17 cm genişliğe ve 10 cm derinliğe sahiptir. Chiton kıvrımları duran bacak üzerinde aşağı doğru plinthenin üzerine kadar yan yana uzun yivler şeklinde inmektedir. Ortadan aşağı doğru inen ana tomar her iki ayağa göre daha plastik işlenerek öne doğru çıkmıştır (Res. 3). Böylece etek kıvrımlarında, birisi sağ bacak, birisi orta ve diğeri sol bacakta olmak üzere üçlü bir kademelenme ortaya çıkmıştır. Bu öne çıkan tomar ile duran bacak arasında diğerlerine göre kanal şeklinde daha derin oyulmuş iki kıvrım yer almaktadır (Res. 1, 4). Yan yana yüzeysel inen kıvrım yivleri hareketsiz bacağı gizlemektedir. Sağ ayağın ucu chiton dışına taşmış şekilde durmaktadır. Ayak ile chiton kenarı alt alta paralel uzanan

* Prof. Dr. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle-Bursa. E-posta: myndos@uludag.edu.tr
Çalışma, Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü tarafından desteklenen UAP (F) 2009-25 numaralı ve "Myndos Tavşan Adası Kazısı Projesi" başlıklı proje tarafından desteklenmiştir.

Makalede yer alan fotoğrafların tamamı yazar tarafından çekilmiştir.

¹ Kadın heykeli parçasının fotoğraflarını çekmeme ve heykel üzerinde çalışma yapmama izin veren Sayın Yıldız Özsan'a bir defa daha saygılarımla teşekkür ederim.

² Teslim edilen mermer eserler arasında üzerinde Yunanca yazıt bulunan bir mermer blok, birisi sütun başlığı olmak üzere mimari parçalar bulunmaktadır. Söz konusu yazıt daha önce 1907 yılında W. R. Paton tarafından görülerek yayınlanmıştır. Ayrıca bkz. Paton 1907, 47.

iki kıvrım çizgisi ile birbirinden ayrılmıştır. Hareketli bacak üzerinde chiton şeffaf bir özellik göstererek bacağıın konturlarını açık bir şekilde göstermektedir (Res. 3). Bacağın her iki tarafı ise yan yana paralel uzanan iki adet kemer şeklindeki kıvrım ile sınırlanmıştır. Bacağa daha yakın olan kıvrımın genişliği ve derinliği diğerine göre daha fazladır. Hareketli bacak ile duran bacak arasında öne doğru taşmış kıvrım tomarı, aşağı doğru dik bir şekilde inen derin bir kıvrım kanalı ile birbirinden ayrılmıştır. Derin kıvrım kanalları düzlemde karanlıkta kalan bölgelerin oluşmasına neden olmuştur.

Chitonun üzerinde ince kumaştan bir manto bulunmaktadır. Mantonun ucu sağ bacağıın diz altından gelip, sol bacağıın diz üstüne doğru çapraz yükselmektedir. Mantonun alt kenarını alt alta birbirine paralel ilerleyen kıvrım hatları oluşturmaktadır (Res. 1 ve 4). Bunlardan alttaki ikisi plastik verilmişken, üsttekiler çizgiseldir. Mantonun yüzeyinde, özellikle sağ baldır üzerinde, arkadan gelen, birleşen ve devam eden kıvrımlar bulunmaktadır (Res. 4-5). Heykelin arka yüzü işlenmeden kaba bırakıldığı için, kıvrımların nerde başladığı pek belirgin değildir (Res. 2). Sağ bacak üzerinde ayak bileğine doğru dik hatlar şeklinde inen chiton kıvrımları kısmen de olsa manto altından izlenebilmektedir (Res. 1, 3). Mantonun bu şeffaflığı Myndos kadın heykelinin, Helenistik Çağ'ın bir yaratısı olan ipek giysili kadınlar grubu içerisinde ele alınması gerektiğini göstermektedir³.

Manto üzerinde yer alan en ilginç kıvrım hattı belin sağ yanından sol baldır üzerine doğru tek tomar halinde inmektedir (Res. 1, 3-4). Manto üzerinde korunan en plastik kıvrım da budur. Manto kenar çizgisine kadar inen kıvrım hattının daha sonra nasıl devam ettiği etkili aşınma nedeni ile anlaşılamamaktadır. Karın üzerinde korunan farklı iki kıvrım grubu daha vardır. Bunlardan en altta yer alanı üst üste paralel uzanan iki kıvrımdan oluşmaktadır. Karnın alt sınırını belirleyen bu ikili hat, belden aşağı doğru çapraz inen kıvrım ile organik bir bağ içerisinde gözükmektedir. Bu nedenle mantonun sol kalçaya doğru giden devamı olduğunu düşünüyoruz. Bunun üzerinde başlayıp, birleşen ve birlikte devam eden ve çapraz inen kıvrım tomarı ile kesişen bir kıvrım demeti daha bulunmaktadır. Sağ belden sol bacak üzerine doğru inen bu detay, Stuttgart'tan fayans oinochoe üzerinde olduğu gibi manto kenarının belden aşağı doğru sarkıtılan ucu olabileceği gibi⁴, Oxford Ashmolean Müzesi'nde sergilenen kadın yontusunda olduğu gibi sol bacağa doğru ilerleyen manto kenarı da olabilir⁵. Ancak sol yandan aşağı doğru bırakılan manto tomarı ile aşağı doğru çapraz inen manto kenarının arasında ilinti olduğunu gösterir bir iz bulunmaması, bu detayın manto kenarına ait olabileceği olasılığını güçlendirmektedir.

Elbise ile ilişkili olarak değinmek istediğimiz diğer bir detay sol yandan aşağı doğru inen manto ucudur (Res. 6). Sağ yanda bir bölümü korunan ve yan yana iki tomardan oluşan kıvrımlar sol omuz veya sol elden aşağı doğru bırakılan mantonun ucuna ait olmalıdır. Özellikle bu kıvrımların en üst bölümündeki çarpma ve kopma sonucu oluşan etkili tahribat, kolla kıvrım tomarı arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu anlamamızı güçleştirmektedir.

Kadın heykelimizin tipini korunduğu kadarı ile belirlemek mümkün değildir. Ancak karın üzerinde veya yanlarda el veya kollara ait iz bulunmaması, pudicitia tipinde olduğu gibi kolların göğüs civarında bağlandığına⁶ veya Stuttgart'tan fayans oinochoe⁷ ile J. Cordelia Eule tarafından Aristonoe olarak adlandırılan heykelde⁸ olduğu gibi, kolları bir şekilde vücuttan ayrı duran kadın tiplerinden birisine ait olabileceğine işaret etmektedir. Ancak yetersiz korunma nedeniyle şu an için tipolojik bir saptama yapmak mümkün değildir.

³ İpek giysili kadın heykellerinin en ünlüleri şunlardır: Samos I (Horn 1972, 81 vd., Nr. 4, Taf. 16) ve II (Horn 1972, 82 vd., Nr. 5, Taf. 14) numaralı torsolar, Kos I (Horn 1972, 83 vd., Taf. 15) ve II (Horn 1972, 84 vd., Taf. 15) numaralı torsolar ve Menderes Magnesia'sından kadın torsosu (Pinkwart 1973, 156 vd., Taf. 63-64).

⁴ Horn 1931, 37, Taf. 10.2.

⁵ Horn 1931, 80, Taf. 39.3.

⁶ Bu tipin en ünlü temsilcisi Delos'tan Kleopatra'dır: Linfert 1976, 114 vd. dipnot 452, Taf. 52, Abb. 273.

⁷ Horn 1931, 37, Taf. 10.2.

⁸ Eule 2001, 192, Kat. Nr. 75 Abb. 66.

Giyimli kadın heykelimizin tarihini belirlemek konusunda manto kıvrımları, etkili şekilde aşınmış olmaları nedeniyle yardımcı olamamaktadır. Buna karşın chitonun etek kıvrımları stil kritiği açısından fikir verecek durumdadır (Res. 1, 3). Eteği oluşturan kıvrımlar yan yana aşağı doğru parçalanmadan inen linear hatlardan oluşmaktadır. Sağ bacak üzerindeki kıvrımları yüzeysel hatlar oluştururken, her iki bacak arasında kalan ve bacaklara göre daha ön plana taşan tomarı oluşturan kıvrımlar derin kanallardan oluşmaktadır. Bacak arası kıvrımların öne doğru taşmış olması etek kıvrımlarında üçlü kademelenmeyi de gündeme getirmiştir. Hareketli olan sol bacak, güçlü hareket nedeniyle chiton altında belirgin şekilde bütün konturları ile gözükürken, bacağın çevresini kemer şeklinde ikili bir kıvrım kuşağı çevrelemektedir.

Myndos'tan giyimli kadın heykelimiz ile benzer şekilde chiton ve manto giymiş olan erken tarihli örneklerden birisi İ.Ö. 170-160 yılları arasına tarihlenen Kos'tan 1 numaralı heykeldir⁹. Kos 1 örneğinin chiton etek kıvrımlarında Yüksek Helenistik çağın gösterişli, canlı ve organik kıvrımları dikkat çekmektedir. Kıvrımlar güçlü harekete katkı sağlamaktadır. Myndos heykelinin, boydan boya paralel giderek organik yapısını kaybeden kıvrımlar nedeni ile İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreğinde yeri olmamalıdır.

İ.Ö. 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen¹⁰ Lagina Hekate Tapınağı'nın frizlerinde betimlenen figürlerde görülen durgunluk, çizgisel ve katı kıvrımların sayısı olarak fazla ve görünüm olarak iyice belirginleşmeye başlaması, vücudun etkisini kaybederek elbise altında kaybolması Myndos kadın heykeli için yüzyılın sonlarının çok geç bir tarih olacağını göstermektedir¹¹.

İ.Ö. 140 civarına tarihlenen Kos'tan 2 numaralı heykel¹² veya İ.Ö. 138/7 yılına tarihlenen Delos'tan Kleopatra yontusunda¹³, chitonun etek kıvrımları gösterişli, canlı ve hareketli yapısını kaybetmeye başlamıştır. Sağ ayak üzerinde parçalanmaya başlayan kıvrımlar Myndos heykelinde tamamen sadeleşmiştir. Bununla birlikte ipek giysinin varlığı, eğer Kos 1 numaralı kadın heykeli ile karşılaştırılırsa, her iki heykelde de yok denecek kadar azdır. Bu özellik her iki heykelin, Myndos heykeli biraz daha geç tarihten olmak üzere, birbirinden fazla uzaklaşmaması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle heykelimize tarih olarak İ.Ö. 2. yüzyılın 3. çeyreğinin sonlarını düşünüyoruz.

⁹ Horn 1972, 83 vd., Taf. 15.

¹⁰ Baumeister 2007, 33.

¹¹ Horn 1931, 73, 77, 82, Taf.33.1; Schober 1933, Taf. 1 vdd.; Baumeister 2007, Taf. 24, 30, 34-35, 38 vd.

¹² Horn 1972, 84 vd., Taf. 15

¹³ Linfert 1976, 114 vd., Abb. 273, Taf. 52; Andreae 2001, 178, Abb. 171,

Kısaltma ve Kaynaklar

- Andreae 2001 B. Andreae, *Skulptur des Hellenismus*. Aufnahmen A. Hirmer – I. Ernstmeier-Hirmer, München, 2001.
- Baumeister 2007 P. Baumeister, *Der Fries des Hekateions von Lagina*. Neue Untersuchungen zu Monument und Kontext, DAI - Byzas 6, İstanbul, 2007.
- Eule 2001 J. Cordelia Eule, *Hellenistische Bürgerinnen aus Kleinasien*. Weibliche Gewandstatuen in ihrem antiken Kontext, İstanbul, 2001.
- Horn 1931 R. Horn, *Stehende weibliche Gewandstatuen in der hellenistischen Plastik*, München, 1931.
- Horn 1972 R. Horn, *Hellenistische Bildwerke auf Samos*, Samos 12, Bonn, 1972.
- Linfert 1976 A. Linfert, *Kunstzentren hellenistischer Zeit*, Wiesbaden, 1976.
- Paton 1907 W. R. Paton, "Zeus Askraios", *CR 21*, 1907, 47.
- Pinkwart 1973 D. Pinkwart, "Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia am Maeander", *Antike Plastik 12*, 1973, 149-158 Taf. 49-66.
- Schober 1933 A. Schober, *Der fries de Hekateions von Lagina*, Istanbuler Forschungen. Beih. 2, Baden bei Wien, 1933.

Re. 1

Re. 2

Re. 3

Re. 4

Re. 5

Re. 6